

ter et subjekt med privilegeret adgang til det ekstra-diskursive og til det essentialistiske forhold mellem det diskursive og det ikke-diskursive. Hvis grænsen derimod fastsættes diskursivt, giver det ikke mening at tale om et ekstra-diskursivt felt med *selvstændig* forklaringskraft. I dette tilfælde er det „ikke-diskursive“ altid diskursivt medieret.

Det er denne forklaringsmodel og dens underliggende essentialistiske forudsætninger, som eksempelvis Ernesto Laclau & Chantal Mouffe forsøger at dekonstruere og bryde med, hvad end man så måtte mene om resultatet af dette forsøg. Det kunne derfor have været spændende, hvis Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips i deres bog havde spillet de tre tilgange ud mod hinanden i dette perspektiv i stedet for at gøre præsentationen og diskussionen af de forskellige tilgange til diskursanalysen til et spørgsmål om mere eller mindre diskurs.

Lasse Thomassen
University of Essex

Ole Nørgaard and Lars Johannsen with Mette Skak and René Hauge Sørensen, *The Baltic States After Independence*, Cheltenham: Edward Elgar, 1999, 241 s., £ 55.00.

De baltiske lande er vores nye genboer, og de er selvstændige aktører i den nye europæiske udvikling. De tre baltiske staters økonomiske og politiske transition er gået langt videre end i de andre stater, som er opstået på det tidligere Sovjet-territorium, og deres udvikling i forhold til en række østeuropæiske lande er også bemærkelsesværdig. Hvilken virkning har de lange historiske udviklingslinjer haft for balterne, hvad betyder de sociale og økonomiske strukturer overtaget fra Sovjet-perioden, hvilken rolle har nye eliter og lederskab haft, og hvad har internationale faktorer, herunder europæiseringen betydet. Det er disse og andre spørgsmål, som behandles i ovennævnte værk, som er en kraftigt fornyet og udbygget udgave af Nørgaard med flere, *De baltiske lande efter uafhængigheden. Hvorfor er de så forskellige?* (Århus, 1994).

Transitionsanalyser kan være tilbøjelige til at underprioritere de historiske udgangspunkter eller primært hæfte sig ved den sovjetsocialistiske fortid og de problemer, som hidrører fra denne periode. Den historiske behandling i kapitel II er grundig og har en central rolle for hele bogens koncept og konkrete analyser. Der peges blandt andet på selvstændigheden mellem krigene, og denne periodes økonomiske og politiske problemer bliver også betonet. Vigtigt er det også at inddrage de landespecifikke omstændigheder, for eksempel forskellene i industrialiseringsforløb eller det „litauiske specialtilfælde“.

De politiske reformer og demokratiseringen får en central placering i bogen med kapitel III. Der gives en klar og veldokumenteret behandling af centrale politiske spørgsmål som forfatningsudvikling og –politik, valgsystemer, partier og partisystemer og politisk kultur. Fremstillingen analyserer de tre lande indgående, og efter anmelderens kundskab findes der ikke tilsvarende fremstillinger af

ter et subjekt med privilegeret adgang til det ekstra-diskursive og til det essentialistiske forhold mellem det diskursive og det ikke-diskursive. Hvis grænsen derimod fastsættes diskursivt, giver det ikke mening at tale om et ekstra-diskursivt felt med *selvstændig* forklaringskraft. I dette tilfælde er det „ikke-diskursive“ altid diskursivt medieret.

Det er denne forklaringsmodel og dens underliggende essentialistiske forudsætninger, som eksempelvis Ernesto Laclau & Chantal Mouffe forsøger at dekonstruere og bryde med, hvad end man så måtte mene om resultatet af dette forsøg. Det kunne derfor have været spændende, hvis Marianne Winther Jørgensen og Louise Phillips i deres bog havde spillet de tre tilgange ud mod hinanden i dette perspektiv i stedet for at gøre præsentationen og diskussionen af de forskellige tilgange til diskursanalysen til et spørgsmål om mere eller mindre diskurs.

Lasse Thomassen
University of Essex

Ole Nørgaard and Lars Johannsen with Mette Skak and René Hauge Sørensen, *The Baltic States After Independence*, Cheltenham: Edward Elgar, 1999, 241 s., £ 55.00.

De baltiske lande er vores nye genboer, og de er selvstændige aktører i den nye europæiske udvikling. De tre baltiske staters økonomiske og politiske transition er gået langt videre end i de andre stater, som er opstået på det tidligere Sovjet-territorium, og deres udvikling i forhold til en række østeuropæiske lande er også bemærkelsesværdig. Hvilken virkning har de lange historiske udviklingslinjer haft for balterne, hvad betyder de sociale og økonomiske strukturer overtaget fra Sovjet-perioden, hvilken rolle har nye eliter og lederskab haft, og hvad har internationale faktorer, herunder europæiseringen betydet. Det er disse og andre spørgsmål, som behandles i ovennævnte værk, som er en kraftigt fornyet og udbygget udgave af Nørgaard med flere, *De baltiske lande efter uafhængigheden. Hvorfor er de så forskellige?* (Århus, 1994).

Transitionsanalyser kan være tilbøjelige til at underprioritere de historiske udgangspunkter eller primært hæfte sig ved den sovjetsocialistiske fortid og de problemer, som hidrører fra denne periode. Den historiske behandling i kapitel II er grundig og har en central rolle for hele bogens koncept og konkrete analyser. Der peges blandt andet på selvstændigheden mellem krigene, og denne periodes økonomiske og politiske problemer bliver også betonet. Vigtigt er det også at inddrage de landespecifikke omstændigheder, for eksempel forskellene i industrialiseringsforløb eller det „litauiske specialtilfælde“.

De politiske reformer og demokratiseringen får en central placering i bogen med kapitel III. Der gives en klar og veldokumenteret behandling af centrale politiske spørgsmål som forfatningsudvikling og –politik, valgsystemer, partier og partisystemer og politisk kultur. Fremstillingen analyserer de tre lande indgående, og efter anmelderens kundskab findes der ikke tilsvarende fremstillinger af

de baltiske lande, hvor „klassisk“ politologisk tilgang er kombineret så vellykket med omfattende og systematisk empiri. Eksempelvis er behandlingen af de labile og komplicerede baltiske partispektrer så afklarende for læseren, som det i sagens natur vist er muligt! De væsentlige problemer for interesseartikulation og –aggregation i de nye demokratiske systemer, som denne ustabilitet kan medføre, bliver med rette fremhævet. En andet emne, som berøres både her og andre steder i bogen, er spørgsmålet om de nationale minoriteter og statsborgerpolitikken, et kerneproblem i Estland og ikke mindst Letland med det russisk prægede Riga. Det overordnede tema i kapitlet er, hvorvidt demokratiet vil konsolidere sig. Det fremhæves, nok også med rette, at der ikke aktuelt findes betydende sociale kræfter, der kan true den demokratiske udvikling. Men det betones ligeledes, at demokrati måske er valgt af mange, fordi det opfattes som synonymt med (vestlig) velstand.

Kapitel IV giver en grundig behandling af den baltiske landes tur gennem „tårernes dal“, den efterfølgende stabilisering af økonomisk vækst og prisudvikling, ligesom ændringerne i de økonomiske institutioner får en udførlig og komparativ behandling. Succesen betones, men også de sociale omkostninger. Naturligt nok er det et gennemgående tema at drøfte den ofte fremhævede estiske succeshistorie. Kapitlet argumenterer stærkt for, at en særlig estisk situation med „extraordinary politics“ gjorde det muligt for nye elitegrupperinger, i nært samarbejde med vestlige institutioner som IMF, at sætte en „chokterapeutisk“ reformpolitik igennem. En mere endelig vurdering af den estiske udvikling og betydningen af radikale reformkure vil dog kræve en komparativ analyse, som inddrager andre øst- og centraleuropæiske lande.

Bogen giver endvidere i kapitel V en bred skildring af den fundamentale, internationale reorientering af såvel økonomisk som politisk karakter (i øvrigt den tredje, de baltiske lande har oplevet på trekvart århundrede). Den fremadskridende tilnærmelse til EU bliver analyseret - den er i høj grad elitedrevet, men formentlig passivt støttet af store flertal i befolkningerne. Sikkerhedspolitikken i snæver forstand har været langt mere problemfyldt. De baltiske regeringer har prøvet at balancere mellem „maksimalistiske“ forhåbninger til snarligt NATO medlemskab og de tøvende reaktioner fra vestlig side, og i baggrunden har ligget den usikkerhed, som uberegneligheden og svingningerne i russisk udenrigspolitik giver anledning til. Den internationale analyse forekommer dog lidt „realistisk“ farvet med sit fokus på regeringernes udenrigspolitik, mens derimod de bredere og komplicerede udviklingstendenser, som forbindes med begrebet „globalisering“ ikke står centralt i kapitlet. Spørgsmål, der hænger sammen med globaliseringen, optræder dog andre steder i bogen, det være sig i økonomiafsnittet, i drøftelserne om kulturforskelle og internationale indvirkninger på opbygningen af nye politiske institutioner. Men en bred socio-økonomisk og ikke mindst kulturel analyse af globaliseringens indvirkninger på disse tre lande, der er små og åbne samfund og samtidig i gang med en national konstruktion, kunne fortjene en selvstændig behandling i næste udgave af bogen.

Problemstillinger og teoridannelser fra den efterhånden omfattende „transitologi“ bliver præsenteret på klar måde i kapitlerne I og VI, og, hvad der er nok

så vigtigt, de styrer i vid udstrækning bogens behandling af økonomiske reformer, demokratisering og relationerne til de internationale omgivelser mv. Forfatterne har ikke haft intentioner om et teoretisk opgør med nogle af de grundsynspunkter, der har været udbredte i transitionslitteraturen. Men de synes nok at konkludere på linje med de allerseneste års „revisionisme“, hvor også IMF og Verdensbanken har indset, at opbygningen af især *offentlige* institutioner er en uomgængelig nødvendighed for en vellykket transition, både politisk og økonomisk. Bogen er klart struktureret, velskrevet og stort set ikke skæmmet af den grasserende transitologiske jargon. *The Baltic States after Independence* kan varmt anbefales som et bidrag til transitionslitteraturen og til læsere, der ønsker en bred samfundsvidenskabelig indføring til den baltiske udvikling.

Jens-Jørgen Jensen
Institut for Statskundskab
Syddansk Universitet

Anders Neergaard og Ylva Stubbergaard (red.), *Politiskt inflytande*, Lund: Studentlitteratur, 2000, 227 s., Skr. 283,00.

De fleste samfundsforskere, skriver sociologen Neergaard og politologen Stubbergaard, begge Lunds Universitet, er enige om at der omkring 1970'erne skete en omfattende strukturel samfundsforandring. Man kan være uenig om, hvad man skal kalde den type samfund, som er opstået i den vestlige verden efter 1970'erne, men der er for redaktørerne ingen tvivl om, at den har fundet sted og at den vil sætte nye betingelser for indholdet i og karakteren af den politiske kamp.

Antologien har til hensigt at få læserne til at blive inspireret til at diskutere forskellige politiske ændringer, der er et led i denne samfundsændring. Den giver sig ikke ud for at være en udtømmende beskrivelse af forandringerne, men vil kaste nogle strejflys over nye politikformer. Man kan for hele antologien sige det samme, som den ene redaktør Anders Neergaard siger om sin artikel: Den „kan ... ses mer som en reflektion över en frågeställning än som frågeställningens svar“ (s. 159).

På tværs af artiklerne kan man finde argumenter for to typer af forandringer: For det første tesen om nationalstatens forandrede placering. Overnationale politiske organer som EU og ændringer på regionalt eller lokalt niveau indebærer, at nationalstaten ikke længere er en så betydningsfuld arena for politikken som tidligere. For det andet er der opstået nye politiske aktører og politikformer. Her er det navnlig de nye sociale bevægelser, der er interessante, men antologien indeholder også artikler, der handler om arbejderbevægelsen, som eksponent for en af de gamle sociale bevægelser. Desuden omtales nye former for deltagelse som medlemskab af brugerbestyrelser eller forbrugerboycott.

De forskellige perspektiver udfoldes i varierende grad i artiklerne. Ylva Stubbergaard skriver om politisk deltagelse i forhold til teorien om medborger-